

Phrygia'dan Bir Grup Yeni Mezar Steli

Some New Funerary Stelai from Phrygia

Hüseyin UZUNOĞLU *

Öz: Prof. Dr. N. Eda Akyürek Şahin başkanlığında yürütülen Bursa Müzesi'ndeki yazılı eserleri arşivleme projesi Müze Müdürlüğü'nün izniyle devam etmektedir ve sonuçları peyderpey bilim dünyası ile paylaşılmaktadır. Bu makalede söz konusu müzede korunan beş yeni mezar steli tanıtılmakta, bir tanesi ise yeniden yayımlanmaktadır. Bu eserlerin stilistik ve ikonografik olarak Phrygia kökenli olduğuna şüphe yoktur. İlk beş eser Hellence yazıtlara sahiptir, buna karşın son eserimizde herhangi bir yazıt izine rastlanmamaktadır. İlk eserimiz Laudike onuruna yaptırılan bir mezar taşıdır ve olasılıkla MS II. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Yazıtta mezara zarar verilmemesi için yazılmış olan lanetleme ifadesi, Kuzey Phrygia'ya özgü olup bu taşın kökeni hakkında da bilgi vermektedir. İkinci eserimiz olasılıkla II. yüzyılın ikinci yarısına tariheddiğimiz ve Symphoros'un eşi Neike için yaptırmış olduğu bir steldir. MS II. yüzyıl sonu – MS III. yüzyıl başlarına ait olması gereken üçüncü eserimizde Eutykhes ve Neike'nin kendileri için bir mezar yaptırdığı kayıtlıdır. Dördüncü eserimiz, Demetria isimli bir kadının mezar taşı olup muhtemelen MS III. yüzyıla tarihlenmektedir. Beşinci eserimiz, daha önce Ergün Laflı ve Hadrien Bru tarafından müzeden izin alınmadan yayımlanmıştır, ancak burada daha detaylı olarak yeniden ele alınmaktadır. Eser, Rufa olarak da bilinen Ammia isimli bir kadının mezar taşıdır. Diğer yazıtlardan farklı olarak burada ayrıca 175 yılı tarih olarak verilmiştir. Makalede bunun Laflı ve Bru'nün önerdiği gibi Sulla Era'sı ile değil, Actium Era'sı ile tarihlenmesi gerektiğinin altı çizilmektedir.

Ahahtar sözcükler: Bursa Müzesi, Phrygia, Mezar Steli, Hellence Yazıtlar, Epigrafi, Actium Era'sı

Abstract: The project of recording all the epigraphic material in the Bursa Museum has been conducted with the permission of the museum directorate by Prof. Dr. N. Eda Akyürek Şahin and its results have been gradually published. This contribution presents 5 new funerary stelai which are kept in the museum today, whilst one other is re-published. There is no doubt as to their Phrygian provenances in terms of their distinctive iconographic and stylistic features. The five stelai introduced here are inscribed, while one of them has no traces of inscription. The first stele, belonging possibly to second half of the 2nd c. A.D., was erected in honour of a certain Laudike. The curse formula in the inscription leaves no doubt that its provenance is Northern Phrygia. The second stele, presumably likewise dating to second half of the 2nd cent., belongs to Neike, the wife of Symphoros. The third stele, probably from the late 2nd or early 3rd cent. A.D., carries the funerary inscription of Eutykhes and Neike. The fourth stele was set up for Demetria and can probably be dated to the 3rd cent. A.D. Although this stele has already been published by Ergün Laflı and Hadrien Bru without any permission from the authorities, it is examined here through a more extensive archaeological and epigraphical commentary. It is the funerary stone of Rufa alias Ammia and provides an era (i.e. the year of 175) unlike the other inscriptions in this article. It is underscored that one should prefer the Actian Era, instead of the Sullan Era for the dating of this inscription as was suggested by Laflı and Bru.

Keywords: Bursa Museum, Phrygia, Funerary Stele, Greek Inscriptions, Epigraphy, Actian Era

* Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya.
huseyinuzunoglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7707-4647>

Phrygia bölgesinde bugüne kadar sayısız antik mezar taşı bulunmuştur ve bunlar bölgenin çeşitli yerlerinde farklı stillerde işlenmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kapı biçimli mezar taşları Roma İmparatorluk Dönemi Phrygia'sında çok yaygın olarak tercih edilmektedir (Waelkens 1986; Lochman 2003, 147-184; Kelp 2015, 65-101). Phrygia bölgesinin mezar taşları her ne kadar birçok çalışmaya konu olduysa da stil ve yazıt formülasyonu bakımından bölgesel farklılıklara odaklanmış bütüncül bir çalışma ise hâlâ eksiktir.

Bu büyük bölgenin antikçağ eserleri çoğunlukla ya ilgili müzelerde ya da hâlâ arazide bulunmaktadır. Bursa müzesi Phrygia Bölgesi'ne yakın bir yerde konumlandığı için bu müzede yer yer bu bölgeden gelmiş eserlere rastlanmaktadır. Bu makalede söz konusu müzede korunan Phrygia kökenli 6 yeni mezar taşı tanıtılmaktadır. Bunlardan 5 tanesinde Hellence yazıt vardır, bir tanesi ise yazıtsızdır.

1. Laudike'nin Mezar Taşı (Fig. 1)

Beyaz mermerden stel. Env. No.: yok; Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Ancak stil özelliklerinden ve de yazıtından ötürü olasılıkla Kütahya'da bulunmuş olmalıdır. Yük.: 174 cm; Gen.: 76 (üst) cm; 75 (orta) cm; 77 (alt) cm; Kal.: 29 cm; Harf Yük.: 1,4-1,7 cm. Büstün Yük.: 43 cm; Gen.: 46 cm; Kal.: 9 (üst) cm.

Mezar taşının alt kısmı kapı biçimli bir stel şeklinde betimlenmiştir. Üst kısımda ise Suriye alınlığı tipinde bir alınlık işlenmiştir. Alınlığın ortasındaki yuvarlak ve derin oyulmuş kısımda büyük bir kadın büstü kabartması görülmektedir. Özenli işlenmiş olan büstte kadının bir *khiton* ve *himation* giydiği ve *himation*'un başının bir kısmını örttüğü görülmektedir. Sağ eli mantodan çıkmış ve göğüs üzerine yaslanmıştır. Dalgalı saçların topuz biçiminde toplandığı anlaşılmaktadır. Kırık nedeniyle yüz hatları kayıptır. Dıştaki üçgen biçimindeki alınlığın çevresi bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Alınlık ve kapı kısmını birbirine bağlayan yerde çok sayıda profil bulunmaktadır. Bu profillerin üzerine yazıt kazınmış olup ilk iki satır ilk profil üzerinde, üçüncü satır kapının üstteki ilk profili üzerine ve son iki satır ise kapının son profili üzerine yazılmıştır. Yazıt iki yerde kırık nedeniyle zarar görmüştür. Kapı motifinin içinde, kapı kanatları alt ve üstte iki kısma ayrılmıştır ve her bir bölümün içinde kabartma figürler vardır. Sağ kanatta, üstte bir anahtar deliği, altta bir iğ ve öreke; sol kanatta, üstte çiftli halka biçiminde kapı tokmağı, altta ise bir yün sepeti vardır. Eserin birçok yerinde küçük kırıklar vardır. Alınlığın sol eğrisi kenarlarından, kadın büstü ise yüzünden kırıktır. Kapının sol kenarı kavlanmış biçimde kırıktır ve kapının üst profili orta yerden zarar görmüştür. Genel olarak iyi durumda olan eserin kaidesinin alt kısmındaki zıvanasının kırık olduğu anlaşılmaktadır. Eser tüm motif ve süslemeleriyle bir kadının mezar taşı olduğunu göstermektedir.

Fig. 1. Laudike'nin Mezar Taşı

- Γλαῦκος Λ<α>υδίκη τῆ ἐα[υτο]ῦ συνβίῳ καὶ Παπίας
 2 καὶ Γλαῦκος αὐτοῦ υἱοῖ τῆν ἐαυτῶν μητέρα
 ἐτείμησαν μνήμης χάριν.
 4 Ὅς ἂν ποσοίσει [χεῖρα τ]ῆν βαρύφθονον οὐ-
 τως ἀώρ[οις περιπέσοιτο σ]υνφόραις.

“*Glaukos eşi Laudike için ve oğulları Papias ve Glaukos anneleri için hatırası nedeniyle (onu bu mezar taşıyla) onurlandırdılar. Her kim ki hasetle ağırlaşmış elini (bu mezara) sürececek olursa, vakitsiz ölüm akıbetine aynı şekilde uğrasın!*”.

Str. 1: Λ<α>υδίκη. Taş üzerinde, *alpha* yerine *lambda* durmaktadır. Olasılıkla taşçı ustasının *alpha*'nın orta çizgisini kazımayı unuttuğu ve daha sonra boya ile bu hatayı düzelttiği düşünülebilir. Boya yüzyıllar içinde günümüze ulaşmamış olmalıdır. Laudike ismi Phrygia'da çok yaygın değildir (bk. Balzat *et al.* 2018, 243).

Str. 3: Onur yazıtlarının bir parçası olan τιμάω filinin bazen mezar yazıtlarında da kullanıldığı görülmektedir. Ölünün onurlandırılması şeklinde anlamamız gereken bu durum özellikle Lydia bölgesindeki mezar yazıtlarında çok sık karşımıza çıkmaktadır (bk. Robert & Robert 1948, 92; BE 1971, No. 603).

Str. 4-5: Bu satırlarda geçen lanet ifadesi Phrygia bölgesinde bulunmuş olan birçok mezar taşında belgelenmiştir ve özellikle Kuzey Phrygia'ya özgü bir kalıp ifadedir. Bu türden lanet ve yasaklama içeren ifadeler J. Strubbe tarafından katalog biçiminde bir monografide toplanmıştır (bk. Strubbe 1997, 117-147 ve son olarak Staab 2018, 146-147. Krş. ayrıca Kelp 2015, 83). Strubbe'nin (1997, 285-288) kataloğunda bu lanet ifadesinin değişik varyasyonlarıyla birlikte 57 kere belgelendiği görülmektedir.

Tarih: Stilistik özelliklerine göre MS II. yüzyılın ikinci yarısı, olasılıkla 160 yılları (bk. Lochman 2003, no. II 41; ve ayrıca II 35, II 39).

2. Neike'nin Mezar Taşı (Fig. 2.)

Beyaz mermerden stel. Env. No.: yok; Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Ancak stil özelliklerinden ve de yazıtından ötürü Kütahya'da bulunmuş olmalıdır. Yük.: 86 cm; Gen.: 50; Kal.: 12 cm; Harf Yük.: 1,2-2 cm.

Bu stel de No. 1'deki eser gibi Suriye tipi alınlıkla betimlenmiştir. Alt kısmı yine kapı biçiminde kesilmiştir. Üzerindeki motiflerden bu eserin de bir kadının mezar taşı olduğu anlaşılmaktadır. Kalın profilli betimlenen kapının kanatları üzerinde sağda, üstte bir anahtar deliği,

altta büyük ve ince bir halka biçimli bir kapı tokmağı motifleri vardır. Solda ise, üstte bir çift yönlü tarak ile altta iğ ve öreke motiflerini görmekteyiz. Alınlığın yuvarlağı içinde büyük bir yün sepeti ve onun da üzerinde sola yönelmiş güvercin benzeri bir kuş motifi vardır. Kuşun üst kısmı kavlanmış şekilde kırılmıştır. Dıştaki hafif üçgen biçimindeki alınlığın çevresi bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Alınlığın tepe kısmı kırıktır. Alınlık ile kapı motifi arasındaki profilli kısımda iki satırlık yazıt bulunmaktadır. Yazıtın ilk satırı alınlığın alt kısmına, son satırı ise kapının üst profiline kazınmış olup yazıtın ilk satırında bir yer kırık nedeniyle zarar görmüştür. Stelin yan kenarları ve arkası kabaca işlenip bırakılmıştır ve zıvana kısmının olmadığı görülmektedir.

Σύνφορ[ος] Νείκη συνβίω μνή-
2 μης χάρις.

Fig. 2. Neike'nin Mezar Taşı

“*Symphoros eşi Neike için anısı nedeniyle (bu mezarı yaptırdı)*”.

Tarih: MS II. yüzyılın ikinci yarısı, olasılıkla MS 170 yılları civarı, benzer bir örnek için bk. Lochman 2003, 258 no: II 51.

3. Eutykhes ve Neike'nin Mezar Taşı (Fig. 3.)

Beyaz mermerden stel. Env. No.: yok; Buluntu Yeri: Bilinmemektedir, ancak stil özelliklerinden ötürü Kütahtya'da bulunmuş olmalıdır; Yük.: 65 cm; Gen.: 52 cm; Kal.: 12 cm; Harf Yük.: 2 cm.

Mezar taşı her yönden kırılmıştır ve çok zarar görmüştür. Eserin üzerindeki motifler de yazıt da çok yıpranmıştır ve yazı güçlükle okunmaktadır. Eserin üzerinde iki motif panosu vardır. Üstteki pano üstten kırıktır. Ancak bu panoda olasılıkla bir erkek büstü (bir Zeus büstü?) betiminin olduğu görülmektedir. Büstün başı kırık ve kayıptır. İri sağ el mantodan çıkmış ve göğse dayanmış biçimde betimlenmiştir. Alt panoda yan yana duran bir karı kocanın büstleri görülmektedir. Her ikisi de aynı duruşla betimlenmiş olan figürlerin yüzleri kırıktır. Solda erkek, sağda ise kadın durmaktadır. İçte *khiton*, üzerlerine ise *himation* giymiş şekilde ve sağ elleri göğse dayanmış olarak bilinen tipik Phrygia tarzında betimlenmişlerdir. Kadının saçlarının omuzlarına uzandığı görülmektedir. Bu figürlerin alt kısmında, profilli yerde çok yıpranmış bir yazıt okunmaktadır.

Fig. 3. Eutykhes ve Neike'nin Mezar Taşı

[Eὐ]τύχης κ̅ε Νεΐκη ΑΜΙΩ[. .]Α[. . ?]
 2 Γ[. . .] κ̅ε ἑαυτοῖς ζῶντες Γ[- - - - ?]
 [μνήμ]ης χάριν.

“Euthykhēs ve Neike . . . için ve kendileri için
 yaşarlarken (bu mezarı) hatırası nedeniyle
 yaptırıldılar”.

Str. 1: Euthykhēs ve Neike çiftinin bu mezarı başka kimin için yaptırıldıklarını bu satırın ve ikinci satırın başındaki eksiklikler nedeniyle bilemiyoruz.

Tarih: MS II. yüzyıl sonu – MS III. yüzyılın ilk yarısı (stilistik özellikler ve harf tiplerine göre).

4. Demetria'nın Mezar Taşı (Fig. 4)

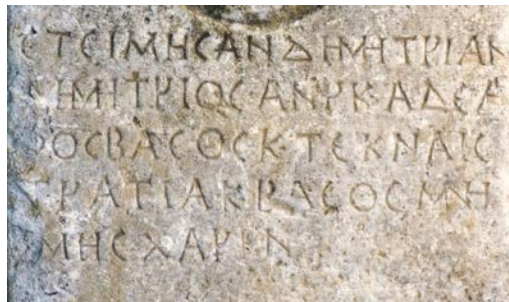
Gri mermerden stel. Env. No.: 2015/6; Buluntu Yeri: Envanter defterine göre buluntu yeri İnegöl'dür. Ancak stel İnegöl'de bulunmuş olsa bile stil özelliklerinden Phrygia Bölgesi'ne özgü olduğu açıktır. Yükl.: 103 cm; Gen.: 46 (alt ve orta) cm; 48 (üst) cm; Kal.: 14 (alt) cm; 17 (üst) Harf Yükl.: 2,5 cm.

Düz bir plaka formundaki stelin yalancı bir üçgen alınlığı bulunmaktadır. Alınlık eğrisinin içinde ortada bir yün sepeti ve onun üzerinde ufak bir patera betimi görülmektedir. Sepetin solunda çift yönlü bir tarak, sağında ise kırık nedeniyle tam anlaşılabilen ama tek yönlü bir tarak olabilecek bir figür vardır. Alınlığın üst kısmında volütlü bitkisel betimler görülmektedir. Stelin gövdesi üzerinde, üst kısımda yuvarlak bir alan derinleştirilerek oyulmuş ve içine bir büst betimlenmiştir. Olasılıkla ölen kadın Demetria'yı betimleyen büstün yüzü kırıktır. Büstün alt kısmına beş satırdan oluşan bir yazıt kazınmıştır. Sol kenardan hafif kırık olan yazıtın alt kısmında, solda bir çift sandalet motifi çizilmiştir. Zıvana kısmı korunmayan stelin üzerinde birçok yerde kırık ve derin zedelenmeler vardır.

Fig. 4. Demetria'nın Mezar Taşı

ἐτείμησαν Δημητρίαν
 2 Δημήτριος ἀνὴρ κ̅ε ἀδελ-
 φὸς Βάσος κ̅ε τέκνα {1} Σ-
 4 τρατία κ̅ε Βάσος μνή-
 μης χάριν.

“Demetria’yı kocası Demetrios ve erkek kardeşi Bas(s)os ve çocukları (kızı) Stratia ile (oğlu) Bas(s)os hatırası nedeniyle (bu mezar steli ile) onurlandırdılar”.

Str. 3-4: Βάσος = Βάσσος.

Tarih: MS III. yüzyıl (harf tipine göre)

5. Ammia Rufa'nın Mezar Taşı (Fig. 5)

Bu eser, E. Laflı ve H. Bru tarafından *Anatolia Antiqua* dergisinin 2016 yılında basılan XXIV. sayısında (bk. orada s. 109-110, no. 8) izinsiz bir şekilde yayımlanmıştır. Söz konusu müzenin yazıtlarını 2004 yılından itibaren Prof. Dr. N. Eda Akyürek Şahin çalışmaktadır ve çok sayıda yayın yapmıştır (Akyürek-Şahin 2008; 2010; 2014; Akyürek-Şahin & Onur 2010). Müzedeki yazıtların bir kısmı yine tarafımızdan çalışılmış ve *Gephyra* 17, 2019'da yayımlanmıştır (Akyürek-Şahin & Uzunoğlu 2019). Laflı ve Bru'da yayımlanmasına rağmen eser burada daha detaylı bir arkeolojik ve epigrafik değerlendirmeye tekrar ele alınmakta ve özellikle tarihiyle ilgili bazı düzeltmeler yapılmaktadır (bk. aşağı.).

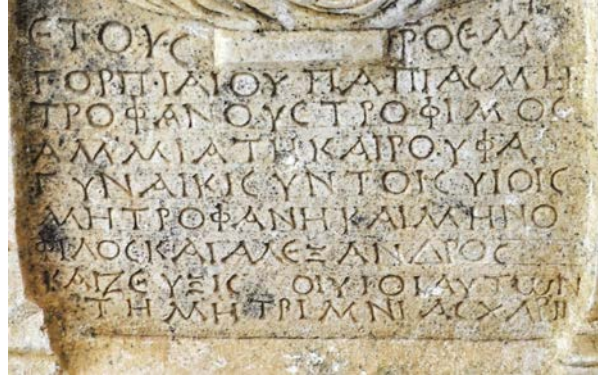
Mermerden stel. Env. No.: yok; Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Ancak stil özellikleri nedeniyle eser büyük bir olasılıkla Kadoi (Eski Gediz) civarında bulunmuş olmalıdır (bk. aşağı.). Yük.: 126 cm; Gen.: 58; Kal.: 17 cm; Harf Yük.: 2-3 cm.

Son derece özenli ve güzel işlenmiş mezar steli genel olarak oldukça iyi korunmuştur. Sadece kaidenin sağ alt köşesinde bir kırık ve yer yer ufak zedelenmeler göze çarpmaktadır. Eserin üzerinde, büstün çevresinde yer yer kırmızı boya kalıntıları görülmektedir. Niş biçiminde kesilmiş olan stelin üzerinde stele hâkim biçimde büyük bir kadın büstü işlenmiştir. Kadının giysi kıvrımları ayrıntılı verilmiştir. İçte bir *khiton* ve üzerinde bir *himation* giymiştir ve sağ eli giysiden dışarı çıkmış ve göğse yaslanmıştır. *Khiton*'un üst kıvrımları belirginleştirilmiştir. *Himation*'un bir kısmı başını örtmektedir ve örtünün ayrıntıları ince bir çizgi şeklinde zarif verilmiştir. Dalgalı saçlarının topuz biçiminde toplandığı anlaşılmaktadır. Kadının kulakları doğal olmayan biçimde yukarıda işlenmiştir ve yüzü de oldukça uzundur. Büstün yüz hatları ince olup küçük bir ağız vardır. Büstün sağında ufak bir gözyaşı/parfüm şişesi, solunda ise bir tutamaklı ayna motifi vardır. Nişin üst kısmı Suriye alınlığı biçimindedir. Yuvarlak alınlığın köşelerinde süslerle bezeli akroterler vardır. Gövdenin her iki yanında yine sarmaşık motifleriyle bezeli süsleme kabartmaları vardır. Büstün alt kısmında dokuz satırlık özenli bir yazıt okunmaktadır. Stelin küçük zıvanası korunmuştur.

Fig. 5. Ammia Rufa'nın Mezar Taşı

- ἔτους ροε' μη(νός)
 2 Γορπιαίου Παπίας Μη-
 τροφάνους Τρόφιμος
 4 Αμμια τῆ καὶ Ροῦφα
 γυναικὶ σὺν τοῖς υἱοῖς
 6 Μητροφάνη<ς> καὶ Μηνό-
 φίλος καὶ Ἀλέξανδρος
 8 καὶ Ζεῦξις. ^{vac.} Οἱ υἱοὶ αὐτῶν
 τῆ μητρὶ μνίας χάριν.

“175 yılında, Gorpaios ayında Metrophanes oğlu Papias Trophimos eşi Rufa olarak da bilinen Ammia için oğulları ile birlikte (bu mezarı yaptırdı). Oğulları Metrophanes, Menophilos, Aleksandros ve Zeuksis anneleri için hatırası nedeniyle.”

Str. 1: η, μ harfinin üzerine kazınmıştır.

Str. 2: Παπίας Phrygia'da oldukça sevilen yerel bir isimdir, bk. Balzat et al. 2018, 347.

Str. 4: Αμμια τῆ καὶ Ροῦφα: Mezar sahibi olan Ammia'nın bir Latin ismi olan Rufa ile tanınıyor olması insanların yerel kimliklerini muhafaza ederken bir yandan da İmparatorluk Dönemi'nin modası olan Romalılışmaya ayak uydurmaya çalışmalarına güzel bir örnektir. Phrygia Bölgesi kırsalında ele geçen yazıtlarda sıklıkla Latin isimleri görülmektedir ve bunun onomastik açıdan araştırılması gereken önemli bir konu olduğuna şüphe yoktur. Phrygia Bölgesi onomastiği hakkında ön ve kısa bir değerlendirme için bk. Brixhe 2013, 55-69.

Tarih: Laflı ve Bru, herhangi bir yorum yapmadan steli, eserin müzeye getirildiği yeri Kütahya olarak göstererek Sulla Era'sına göre MS 90 yılına tarihlemişlerdir. Yukarı Tembris'te, Aizanoi ve Kadoi'da Sulla Era'sının hâkim olduğu her ne kadar doğru olsa da, gerek yazıtının asla MS I. yüzyıl karakteri göstermeyen harf tipleri (bk. lunar *epsilon*, *sigma* ve *omega*) hem de eserin genel stilistik özellikleri (stilize Suriye alınlığı, kadın büstündeki saç stili, diğer süslemeler vs.) Hadrianus Dönemi öncesi bir döneme tarihleme yapmaya imkan vermemektedir. Buluntu yeri bilinmemesine rağmen büstün niş içine yerleştirilme şekli, naiskos formu gibi özellikler eserdeki Kadoi etkisine işaret etmektedir. Bununla birlikte kökeni Kadoi olan eserlerin Sulla Era'sına göre tarihlendiği bilindiği için (bk. Lochman 1991, 22-24; Leschhorn 1993, 250-254; Lochman 2003, 220), bizim eserimizin tam Kadoi olmasa da oraya yakın bir atölyede üretilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Lochman'ın yaptığı bir çalışmaya göre Kadoi'un kuzeyinde ve ayrıca güney teritoryumunda (Lydia kentleri Bagis ve Lyendos'a doğru) Sulla Era'sı yerine Actium Era'sının tercih edildiği görülmektedir (Lochman 1991, 22-24. Ayrıca krş. SEG 41, 1072). Stilistik olarak bizim eserimizin Kadoi ile Yukarı Tembris arasında bir yerlerden gelmiş olması yüksek ihtimaldir. Varinlioğlu (1989, no. 4) tarafından yazıtı yayımlanan ve şu anda Uşak Müzesi'nde korunan bir eser, bizim steli en yakın paralel örnek olarak dikkat çekmektedir (Eserin fotoğrafı için bk. Lochman 2003, Abb. 85). Bu eser, Varinlioğlu tarafından Sulla Era'sına göre MS 97/98'e tarihlenmesine rağmen, Lochman tarafından yukarı Hermos Vadisi ve Mysia Abbaitis'in güneyiyle ilişkilendirilmiş ve Actium Era'sına göre MS 151/152 yılına ait olduğu iddia edilmiştir (Lochman 2003, 104). O eserde, büstün genel stili ve özellikle kadının giydiği *khiton*'un kıvrımları bizim stelimize oldukça benzerdir. Hem ne Kadoi'un kendisinde ne de yakın çevresinde bugüne kadar MS I. yüzyıla ait herhangi bir eser bilinmemesi hem de yukarıda detaylandırdığımız düşünceler doğrultusunda bu eseri Actium Era'sına göre MS 144/145 yıllarına tarihlemek daha uygundur. Bu durumda dahi, eser Kadoi ya da yakın çevresinde kayda geçirilmiş en erken tarihli mezar stellerinden birisi gibi durmaktadır.

İsviçre'nin Schaffhausen kentindeki Museum zu Allerheiligen'da korunan ve yakın zamanda yayımlanan bir başka Kadoi steli için bk. Zingg 2013, 181-187.

6. Mezar Taşı (Fig. 6)

Gri mermerden stel. Env. No.: 2015/7; Buluntu Yeri: Envanter defterine göre bu stelin de buluntu yeri İnegöl'dür. Ancak stel İnegöl'de bulunmuş olsa bile bu da stil özelliklerinden Phrygia Bölgesi'ne özgüdür; Yük.: 93 cm; Gen.: 43-45 cm; Kal.: 16 cm.

Mezar steli üstten ve alttan kırık olup son derece yıpranmıştır ve birçok yerinde zedelenmeler ve ufak kırıklar vardır. Sol üst köşede sonradan açılmış büyük bir yuvarlak oyuk görülmektedir. Eserin üzerinde dört bölmeden oluşan bir pano bulunmaktadır. Bölmelerin içinde çeşitli figürler görülmektedir. Üstte yan yana her iki bölmede birer ayak tabanı/sandalet figürleri vardır. Altta ise sağda bir anahtar deliği motifi, solda ise tutamaklı bir ayna işlenmiştir.

Bu panonun alt kısmında da çeşitli figürler vardır. Sağda yine bir çift ayak tabanı/sandalet betimi, solda ise olasılıkla bir iğ ve öreke görülmektedir. En solda ise çok yıpranmış ve belki de tek taraflı bir tarak motifi işlenmiştir. Stelin üzerinde yazıt gözükmemektedir. Stelin atölyede satılmak üzere hazırlandığı ancak üzerine yazıt kazınmamasından dolayı hiç satılmadığı, yani hiç kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Tarih: MS 3. yüzyıl?

Şahıs İsimleri

Ἀλέξανδρος 5	Εὐτύχης 3?	Παπίας 1, 5
Ἀμμια 5	Ζεῦξις 5	Ῥοῦφα 5
Βάσος 4	Λαυδίκη 1	Στρατία 4
Γλαῦκος 1	Μηνόφιλος 5	Σύνφορος 2
Δημητρία 4	Μητροφάνης 5	Τρόφιμος 5
Δημήτριος 4	Νείκη 2, 3	

Yazarın Notu

Bursa Müzesi'nde yıllardan beri çalışan ve kaydettiği yazıtları öğrencilerinin yayım yapması için cömert bir şekilde paylaşan sevgili doktora hocam Prof. Dr. N. Eda Akyürek Şahin'e bu makaledeki eserlerin yayımını bana bıraktığı için ve makaledeki destekleri için içtenlikle teşekkür ederim. 5 no'lu stelin tipolojisi hakkında e-posta aracılığıyla yaptığı katkılar için Dr. Thomas Lochman'a (Antikenmuseum Basel), müze-
deki yazılı eserleri kopyalamamız için bizlere izin veren müzenin eski müdürü Sayın A. Sinan Öztürk'e ve bizleri en iyi şekilde ağırlayan, müzedeki çalışmalarımız sırasında bizlere yardımcı olan Sayın Koncagül Hançer, Ebru Dumlupınar ve Gökçen Şeker Ovcacık'a da teşekkürü borç bilirim.

Fig. 6. Mezar Taşı

KAYNAKÇA

- Akyürek-Şahin N. E. & Onur F. (2010). "Neue Grabinschriften im Museum von Bursa". *Gephyra* 7 (2010) 23-39.
- Akyürek-Şahin N. E. (2008). "Ein Epigramm aus Nikaia: Klage einer Mutter über den frühen Tod ihrer Kinder". Ed. E. Winter, *Vom Euphrat bis zum Bosporus. Kleinasien in der Antike. Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag [AMS 65]* (2008) 10-12. Bonn.
- Akyürek-Şahin N. E. (2010). "Zwei neue Inschriften für Hosios kai Dikaios". *Olba* 18 (2010) 267-280.
- Akyürek-Şahin N. E. (2014). "Bursa Müzesi'nde Klasik Dönem'e Ait Bir Epigram". Eds. Ç. Akşit et al. *In memoriam Filiz Öktem.* (2014) 279-283. Ankara.
- Akyürek-Şahin N. E. & Uzunoglu H. (2019). "New Inscriptions from the Museum of Bursa". *Gephyra* 17 (2019) 239-285.
- Balzat J.-S. & Catling R.W.V. & Chiricat É. & Corsten T. (2018). *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. VC: Inland Asia Minor.* Oxford.
- BE. Bulletin épigraphique.*
- Brixhe C. (2013). "The personal onomastics of Roman Phrygia". Ed. P. Thonemann. *Roman Phrygia. Culture and Society* (2013) 55-69. Cambridge.
- Kelp U. (2015). *Grabdenkmal und lokale Identität: ein Bild der Landschaft Phrygiens in der römischen Kaiserzeit (AMS 74).* Bonn 2015.
- Laflı E. & Bru H. (2016). "Inscriptions et monuments funéraires gréco-romains d'Anatolie occidentale". *Anatolia Antiqua* 24 (2016) 103-116.
- Leschhorn W. (1993). *Antike Ären. Zeitrechnung, Politik und Geschichte im Schwarzmeerraum und in Kleinasien nördlich des Tauros.* Stuttgart 1993.
- Lochman T. (1991). "Deux reliefs anatoliens au Musée des Beaux-Arts de Budapest". *Bulletin du musée hongrois des beaux-arts* 74 (1991) 11-24.
- Lochman T. (2003). *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien.* Basel 2003.
- Robert L. & Robert J. (1948). *Hellenica, recueil d'épigraphie de numismatique et d'antiquités grecques. Volume VI: Inscriptions grecques de Lydie.* Paris 1948.
- SEG. Supplementum Epigraphicum Graecum.*
- Staab G. (2018). *Gebrochener Glanz. Klassische Tradition und Alltagswelt im Spiegel neuer und alter Grabepigramme des griechischen Ostens.* Berlin 2018.
- Strubbe J. (1997). *ΑΠΑΙ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΙ. Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor. A Catalogue (IK 52).* Bonn 1997.
- Varinlioğlu E. (1989). "Die Inschriften aus dem Museum von Uşak". *Epigraphica Anatolica* 13 (1989) 17-36.
- Waelkens M. (1986). *Die kleinasiatischen Türsteine. Typologische und epigraphische Untersuchungen der kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür.* Mainz am Rhein 1986.
- Zingg E. (2013). "Eine Kadoi-Steile im Museum zu Allerheiligen in Schaffhausen". *Epigraphica Anatolica* 46 (2013) 181-187.